

It is noted that considering the motivational-target aspect, all exercises for mastering grammar should be of a communicative nature, which can provide, firstly, an explanation for the exercise, and secondly, the selection of structures that can be used in real life, thirdly, the creation of typical communication situations. The author's attention is focused on the main aspects and techniques in teaching grammar. The effectiveness of Polish grammatical skills formation is analyzed considering the motivational-target aspect within the framework of a communicative methodology and a task-oriented approach in the classroom in Polish. The article considers in detail the features and use of fluent grammar drills and their techniques in Polish language classes. The benefits of fluent grammar drills for students and lecturers are highlighted and described. Also, it is indicated when it is necessary to use fluent grammar drills. It is also identified which structures are worth studying for fluent grammar. Examples of exercises for fluent grammar skills are also offered, in particular, exercises for completing questions to sentences with an underlined word, exercises with missing words/phrases, choosing the appropriate form, stereotypes, exercises for choosing a word that does not fit others, filling the gaps with the correct form of a word, given in parentheses, finding the correct answer to the question. It is proved that the communicative orientation of the tasks brings variety to the grammatical exercises' performance, and the motivational-target aspect predetermines the successful assimilation of grammatical structures assimilation and grammatical skills formation.

Key words: *the grammar of the Polish language, methods of teaching foreign languages, communicative and linguistic competence, grammatical skills, motivational-targeted aspect of learning.*

УДК 378.4.016:811.112.2*33

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2023.92.2.04>

Бондар Н. В.

БАЗОВІ КОНЦЕПТИ МЕНТАЛЬНОСТІ В АСПЕКТІ ВИВЧЕННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

У статті проаналізовано методичні шляхи забезпечення культурологічної компетентності студентів під час вивчення німецької мови. Акцентовано на значущості ціннісної та мовної картин світу, ключовим поняттям яких є базовий концепт ментальності. Інтерпретовано поняття художнього та базового концептів. Висвітлено основні способи використання базових концептів ментальності у вишівському навчальному процесі на заняттях із німецької мови. Теоретична цінність праці полягає в тому, що її висновки й положення уможливають теоретико-методологічний корпус соціо- та комунікативної лінгвістики, психолінгвістики, концептології. Висловлені й аргументовані міркування збагатять новими присутніми ідеями вітчизняну педагогічну науку. Узагальнення розвідки будуть вагомим внеском у формування методики викладання німецької мови. Практичне значення цієї наукової праці – можливість послуговування матеріалами у процесі підготовки занять із “Практики усного і писемного мовлення другої іноземної мови (німецької)” та “Лінгвокраїнознавства”, розроблення семінарів психолінгвістичного й культурологічного спрямування, спецкурсів із концептології, методики викладання філологічних дисциплін, педагогіки.

У праці використано загальнонаукові і власне лінгвістичні (теоретичні, емпіричні) методи та прийоми. Теоретичні: аналіз мовознавчої, педагогічної, психологічної та спеціальної літератури з ціллю обґрунтування доцільності розширення форм та методів викладання лінгвістичних дисциплін із урахуванням специфіки ціннісної та мовної картин світу, аналізу впливу використання модернізованих методичних шляхів забезпечення культурологічної компетентності у процесі вивчення німецької мови; узагальнення результатів вітчизняних і зарубіжних набутоків цієї проблеми. Емпіричні: діагностичні (моніторинг, педагогічне спостереження, бесіди).

Ключові слова: *базовий концепт ментальності, культура, лінгвокультурологія, лінгвокраїнознавство, ментальність, мовна картина світу, німецька мова, Німеччина.*

Стрімкий розвиток інформаційно-технологічних, економічних, освітніх процесів країн уможлиблює розширення меж міжкультурних відносин. Омовлені екстралінгвальні трансформації зумовлюють активізацію дослідження мови у руслі лінгвокультурної значущості і спрямованості. У русло гострих для сьогоденної лінгвістики етнокультурних проблем вивчення мовних явищ різних рівнів гармонійно вписується той їхній спектр, що тісно межує з проблематикою узагальнення й структурування образу носія національно-культурних цінностей. Міждисциплінарність наукового світу уможливила вияскравлення культурологічних чинників у межах сучасних напрямів (лінгвокультурології, когнітивної лінгвістики, прагмалінгвістики, психолінгвістики). У цьому контексті нових відтінків набирає вивчення мовної й концептуальної картин світу, які заявляючи про себе дедалі наполегливіше, дають поштовх до наукових дискусій (Н. Баландіна, Н. Бондар, Т. Вільчинська, К. Голобородько, І. Голубовська, С. Єрмоленко, В. Жайворонок, Ю., В. Кононенко, Л. Лисиченко, М. Скаб), та взаємозв'язку мови й культури (А. Вежбицька, Т. Радзівська, В. Жайворонок, А. Приходько, К. Красовська та ін.). Зважаючи на те, що національною ознакою кожного народу є його мова, що акумулює культуру своїх носіїв, їхню ментальність, звичаї, релігію, одним із базових понять є мовна картина світу. Студіювання національної мовної картини світу Німеччини як способу відображення реальності крізь призму лінгвальних, культурно-національних стереотипів тісно переплітається з вивченням

ментальності – віддзеркалення світу, вираженого через установки, настрої певного індивіда, сформованого залежно від традицій німецької культури, соціальних структур і базових концептів. У зв'язку з цим набуває особливого значення дослідження методичних шляхів забезпечення культурологічної компетентності студентів у процесі вивчення німецької мови. Мовні знаки, які належать до розглядуваного лінгвального універсуму, висвітлювалися тільки епізодично, як окремі аспекти ширшого наукового профілю. Ще й донині лишається не з'ясованим питання основних способів використання базових концептів ментальності у вищівському навчальному процесі на заняттях із німецької мови.

Мета – обґрунтування доцільності використання базових концептів ментальності з метою реалізації лінгвокультурного підходу в аспекті вивчення німецької мови.

Формування в молодого покоління системи цінностей, дотичних до загальнолюдських ідеалів, на заняттях гуманітарного циклу є першим сучасної української освіти. Необхідною умовою засвоєння базових знань, формування мовних і комунікативних компетенцій під час регламентованого і чітко структурованого навчального процесу є набуття і соціокультурних компетенцій, можливість реалізації яких закладено в курсах “Друга іноземна мова (німецька)”, “Лінгвокраїнознавство з компонентом література другої іноземної мови (німецька)”, “Іноземна мова (німецька)”, “Іноземна мова за профспрямуванням (німецька)” та ін. Мета цих курсів – допомогти студентам не тільки здобути й удосконалити знання з німецької мови, свідомо послуговуватися багатством лексичної палітри, опанувати офіційно-діловий стиль спілкування, а й стимулювати бажання знати німецьку мову, прищеплювати пошану до народних традицій, культури, історії німецькомовних країн. Мова – це головний ретляслятор лінгвоментальної своєрідності народу-носія, тому від лінгвістичної вправності майбутніх фахівців залежить здатність доречно оперувати мовними формами для реалізації засадничих комунікативних інтенцій.

Цей нелегкий процес, вважаємо, має уяскравлюватися трансльованими матеріалами пізнавального, історичного, змісту для глибшого розуміння культурних маркерів Німеччини, її мистецьких надбань, звичаїв і ритуалів, релігійних канонів, святкування знакових для її континууму подій, інших поведінкових стереотипів. Саме тому доречним, на нашу думку, є розширення форм, методів викладання омовлених вище дисциплін із урахуванням специфіки ціннісної та мовної картин світу. Оскільки викладач будь-якої іноземної мови є посередником між двома соціокультурними світами, його завдання полягає в уяскравленні історично-культурних реалій народу, мова якого вивчається, створенні в уяві студентів цілісного ментального профілю носіїв. На беззаперечному зв'язку мови й культури наголошує Р. Я. Кісь, вияскравлюючи важливість національних домінант, світу символічної взаємодії, який є незбагненим для тих, хто хоч і непогано володіє мовою, ще “не втаємничені у відповідну культуру, цебто не залучені (бодай почасти) у повсякдення соціуму, у способи його життєдіяльності (зокрема комунікативної діяльності), у сам сенс міжсуб'єктних стосунків” [6, с. 13]. Загалом мовну картину світу науковці тлумачать як; “сукупність уявлень про світ, які історично склалися в поточній свідомості певного мовного колективу й віддзеркалилися в його етнічній мові; певні способи концептуалізації дійсності за допомогою засобів етнічної мови” [1, с. 223]. У основі такого потрактування – ідеї В. фон Гумбольдта та гіпотеза лінгвістичної відносності американських етнолінгвістів – Ф. Боаса, Е. Сепіра, Б. Ворфа, – яка полягає в тому, що єдину систему поглядів, колективну й обов'язкову для всіх носіїв мови філософію становлять значення елементів та категорій етнічної мови.

Оскільки мовна картина світу кожного народу неповторна, своєрідна, то цілком доречним є виокремлення дефініції “національно-мовна картина світу”, яку тлумачить І. О. Голубовська як: “виражене етносом засобами певної мови світовідчуття і світорозуміння, вербалізована інтерпретація мовним соціумом навколишнього світу і себе самого в цьому світі” [4, с. 29].

Кожна національна мовна картина світу оприявлена базовими концептами ментальності. Науковці слушно зауважують, що “через концепти, оречевлені в мові, можливе розкриття сутності такого складного поняття, як менталітет” [9, с. 94]. Сприйняття, правильна інтерпретація парадигми базових концептів німецької ментальності, зосібна: *Ordnung, Sicherheit, Gemutlichkeit*, глутонімних (*Bohnen, Kohl ma in.*), локативних (*Wald*), фітонімних (*Kornblume, Weizen*), зоонімних (*Adler, Bär; Löwe, Pferd, Hund, Schwein, Kaninchen*), артефактних (*Kirche*), виокремлення яких детерміновано ключовим характером для духовності німецького народу, сприятимуть засвоєнню, розумінню студентами культурних особливостей нації.

Дослідження базових концептів має неабияке значення, оскільки уможливує, як стверджує І. Голубовська, “встановити континуум у дискурсивному розгортанні семантико-когнітивного змісту лінгвоконцептів, продемонструвати тяглість модусу світосприйняття і світооцінки” [5, с. 93]. Базові концепти ментальності експлікують різноманітні історичні, етнографічні смисли, містять широкий спектр архаїчних, просторічних, діалектних одиниць і конструкцій, питома німецьких фразеологізмів, етикетних формул, що етнічно його обарвлюють. Аналізуючи фраземи з номінатемами-експлікантами концептів під час перекладу німецькомовних текстових зразків, викладачеві доречно увести в канву методичної роботи невеличкий екскурси в історію, уклад німецького народу, що яскраво відобразилися на його ментальних характеристиках. Так, наприклад, WEIZEN / ПШЕНИЦЯ у німецькій культурі є символом достатку (*Sein Weizen blüht.* – Досл. *Його пшениця цвіте* (Усе добре). Ця фразема відбиває екстралінгвальні чинники, оскільки в Північній Німеччині, де ґрунти не вирізнялися родючістю, урожай пшениці вважався значним успіхом. Ще один яскравий експлікант глутонімної картини світу Німеччини – концепт KOHL / КАПУСТА. Будучи найважливішою городньою

культурою, цей глутонім мав важливе значення в німецькому побуті (*Unser Kohl schmeckt wohl.* – Досл. *Наша капуста дуже смакує*). Квашену капусту вважали цілющою. І до сьогодні існує повір'я: щоб бути здоровим, на новорічні свята треба їсти кислу капусту (*Leb wohl, iss Kohl!* – Досл. *Живи добре, їж капусту!*). Репрезентує глутонімну картину Німеччини концепт BOHNEN / КВАСОЛІЯ (*grob wie Bohnenstroh.* – Досл. *Грубий, як как солома із квасолі; dumm wie Bohnenstroh* – Досл. *Дурний, як солома із квасолі*). Фразема *eine lange Bohnenstange* (досл. *Довга опора для квасолі*) оприявлює побут німецького народу: у давнину селяни вирощували квасолію і, щоб паростки підіймалися, ставили *опору* (*die Stangen*). Це і послугувало основою для найменування надто худой і високої людини.

Одним із фітонімних концептів Німеччини є KORNBLUME / ВОЛОШКА, що стала символом природності, простоти і щирості. Ці риси були притаманні королеві Пруссії Луїзі, яка померла у юному віці, тому цей концепт часто експліковано у мовній картині Німеччини, як “пруссська квітка”. З-поміж німецькомовних номіналем на позначення волошки подибуємо крайові, подеколи тривіальні назви: *Blau Fruchtblust* (“блакитна фруктова квітка”), *Blaumütze* (“синя шапка”) (Бремен, Дітмаршен), *Chorenplumet* (“залиш-квітка”) (давньовірхньонімецька), *Hunger* (“голод”), *Hungerblom* (“голодна квітка”) (Альтмарк), *Kornblume* (“гвоздика”) (графство Марк), *Kleinblume* (“мала квітка”), *Kornblum* (“коренцвіт”) (середньовірхньонімецька), *Rockenblum* (середньовірхньонімецька), *Roggeblöme* (Східна Фризія), *Roggenblume* (Східна Пруссія), *Roggebloem* (Кельн), *blue tailor* (“синій кравець”) (Австрія), *Strampsen* (“панчохи”), *Tremisse* (“тремтіння”) (Бремен), *blagen Trems* (“тремтіння”) (Мекленбург, Гамбург), *Weitblum* (“далекій цвіт”) (середньовірхньонімецька) [12, с. 86] та ін. М. Скаб зауважує, що перелік мовних засобів-вербалізаторів “може розширюватися, коли до нього зараховують етимологію слів, що виступають виразниками тих чи тих понять, антоніми, синоніми, контексти вживання (семантичні комплекси), семантичні поля, оцінки, образні асоціації, метафорику, фразеологію, мовні шаблони, типові синтаксичні позиції, словотвірні гнізда” [10, с. 478]. Усі ці параметри актуалізують поняттєвий, образний та ціннісний компоненти у структурі концепту.

Репрезентація базових концептів ментальності більш увиразниться завдяки залученню в методичний арсенал кваліфікованого викладача автентичних текстових зразків. У цьому контексті особливо значущим на заняттях із іноземної мови, лінгвокраїнознавства бачиться інтегральний підхід до розгляду базових концептів у художніх площинах автентичних текстів із залученням етнографії, історії, культурології, міфології, психології та ін. Усе це вможливує не тільки їх об’єктивне виокремлення, а й комплексне вивчення зв’язків між складниками з погляду культури Німеччини та німецькомовних країн, окреслює систему парадигм, які оприявлюють художню картину світу письменника. Це надзвичайно важливо, позаяк у висвітленні змісту базових концептів ментальності посутню роль відіграє їхня вербальна експлікація в художніх текстах. Потрапляючи в художній простір того чи того письменника, базовий концепт культури не лише синтезує збережені історично пам’яттю народу ментальні ознаки і явища, а й увиразнюється, збагачується різноманітними семантичними відтінками. Повністю поділяємо думку В. О. Кононенка, що “предметним наповненням лінгвокультурології є передусім тексти в їхніх різновидах і виявах з урахуванням духовно-концептуальних, образно-метафоричних, символічних та інших знань як результату дії людської свідомості” [7, с. 43]. Мова художнього твору, зокрема прози, в аспекті лінгвокультурології дає змогу перейти від внутрішньосистемного аналізу до одиниць знання, до глибинних смислів національної концептосфери. Так, наприклад, аналізуючи концепт KORNBLUME / ВОЛОШКА, варто звернути увагу студентів на те, що ВОЛОШКА стала прототипом “блакитної квітки” у німецькій романтичній поезії, символом Абсолюту, істини, мрії, “абсурдної” віри: *Ich suche die blaue Blume / Ich suche und finde sie nie / Mir träumt, dass in der Blume Mein gutes Glück mir blüh* [13, с. 275] “Die blaue Blume”. Яскраво репрезентовано “блакитну квітку” і в художніх текстопросторах Г. Цшокке “Подвір’я Арау” (“Der Freihof von Aarau”), В. Мюллера “Прекрасна мельничиха” (“Die schöne Müllerin”), А. Шаміссо “Романси про квітку” (“Die Romanze der Blume”) та ін.

Звернення до автентичних зразків мотивовано тим, що, з погляду когнітології, декодування художніх текстів уможливує перехід від внутрішньосистемного аналізу одиниць знання до глибинних смислів національної концептосфери, розуміння нації, її психоментальних характеристик. Водночас для розуміння твору потрібно володіти значущими етнокультурними кодами, якими він був зашифрований. Загалом мова художніх творів, зокрема прозових, “дає можливість перейти від внутрішньосистемного аналізу до одиниць знання, до глибинних смислів національної комунікації” [2, с. 31–32].

Отже, під час вивчення німецької мови як методичний інструмент доцільно використовувати поняття *базовий концепт ментальності*, який дозволяє розглядати широкий спектр лінгвальних явищ із урахуванням ціннісного культуропростору. Такий підхід до вивчення іноземної мови у вищій школі обумовлює необхідність розширення форм, методів викладання лінгвістичних дисциплін із урахуванням специфіки ціннісної та мовної картин світу, ключове поняття яких – базовий концепт ментальності. Ми переконані, що саме через мову, автентичну літературу студенти входять у цікавий, новий ментальний світ іншої країни. Перспективним бачиться подальше дослідження особливостей формування культурологічної компетентності студентів під час вивчення німецької мови у виші, зокрема вмілого послугоування мовними одиницями, маркованими етноспецифічним значеннєвим відтінком, які акумулюють у собі відносно стійкі уявлення, зумовлені соціально-історичним досвідом, ціннісними орієнтирами народу.

Використана література:

1. Бацевич Ф. С. Філософія мови: історія лінгвофілософських учень : підручник. Київ : Академія, 2008. 240 с.
2. Биби́к С. П. Побутовизм як лінгвокультурема. *Наукові записки*. Серія "Філологічна". Вип. 10. Острог, 2008. С. 31–36.
3. Бондар Н. В. Базові концепти української ментальності у творчості братів Тютюнників: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Запорізький національний ун-т. Полтава – Запоріжжя, 2018. 224 с. 5
4. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу: монографія. 2-е вид., випр. і доп. Київ : Логос, 2004. 284 с.
5. Голубовська І. О. Лінгвокультурні концепти у мовній картині світу українського етносу. XX–XXI століття: жанрово-стильові лінгвістичні метаморфози в українській мові та літературі : колективна монографія / за ред. А. Архангельської. OlomoucVUP, 2016. С. 71–95.
6. Кісь Р. Мова, думка і культурна реальність (від О. Потебні до гіпотези мовного релятивізму). Львів, 2002. 302 с.
7. Кононенко В. І. Ключові висловлення як текстотвірні знаки художнього дискурсу. *Українська мова*. 2014. № 1. С. 38–50.
8. Мойсієнко А. Мова як світ світів. Поетика текстових структур. Умань, 2008. 280 с.
9. П'ятковська Т. Концепти української ментальності в мовному дискурсі паремій. *Рідний край*, 2014, № 1 (30). С. 94.
10. Скаб М. Словотвірні потенції слова як коцептовиражальний засіб. *Вісник Прикарпатського ун-ту імені Василя Стефаника*. Філологія, 2007. Вип. XV–XVIII. С. 478–482.
11. Jordanskaja L. Konotacja semantyce lingwistycznej leksykografii. Lublin: UMCS, 1988. S. 9–36.
12. Pritzel Georg A., Jessen C. Die deutschen Volksnamen der Pflanzen. Neuer Beitrag zum deutschen Sprachschätze. Philipp Cohen, Hannover 1882, S. 86.
13. Eichendorff J. von Sämtliche Gedichte und Versepen. Frankfurt am Main : Insel Verlag, 2007. 608 s.
14. Hecker J. Das Symbol der Blauen Blume im Zusammenhang mit der Blumensymbolik der Romantik (Dissertation). Frommann, Jena : Verlag der Frommannschen Buchhandlung, 1931. 91 s.

References:

1. Batsyevych F. S. Filosofiia movy: istoriia linhvofilosofskykh uchen : pidruchnyk [Philosophy of language: the history of linguistic and philosophical students]. Kyiv : Akademiia, 2008. 240 s. [in Ukrainian].
2. Vybyk S. P. Pobutovyzm yak linhvokulturema [Domesticism as a linguoculturalism]. *Naukovi zapysky*. Seriiia "Filolohichna". Vyp. 10. Ostroh, 2008. S. 31–36. [in Ukrainian].
3. Bondar N. V. Bazovi kontsepty ukrainskoi mentalnosti u tvorchosti brativ Tiutyunnykiv [Basic concepts of the Ukrainian mentality in the work of the Tyutyunnik brothers]: dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01 / Zaporizkyi natsionalnyi un-t. Poltava – Zaporizhzhia, 2018. 224 s. [in Ukrainian].
4. Holubovs'ka I. O. Etnichni osoblyvosti movnykh kartyn svitu [Ethnic features of language pictures of the world]: monohrafiia. 2-e vyd., vypr. i dop. Kyiv : Lohos, 2004. 284 s. [in Ukrainian].
5. Holubovska I. O. Linhvokulturni kontsepty u movnii kartyni svitu ukrainskoho etnosu. XX-XXI stolittia: zhanrovo-stylovi linhvistychni metamorfozy v ukrainskii movi ta literaturi [Linguistic and cultural concepts in the linguistic picture of the world of the Ukrainian ethnic group. XX–XXI centuries: genre-stylistic linguistic metamorphoses in the Ukrainian language and literature]: kolektyvna monohrafiia / za red. A. Arkhanhelskoi. OlomoucVUP, 2016. S. 71–95. [in Ukrainian].
6. Kis R. Mova, dumka i kulturna realnist (vid O. Potebni do hipotezy movnoho reliatyvizmu) [Language, thought and cultural reality (from O. Potebny to the hypothesis of linguistic relativism)]. Lviv, 2002. 302 s. [in Ukrainian].
7. Kononenko V. I. Kliuchovi vyslovlennia yak tekstotvirni znaky khudozhnoho dyskursu [Key expressions as textual signs of artistic discourse]. *Ukrainska mova*. 2014. № 1. S. 38–50. [in Ukrainian].
8. Moisiienko A. Mova yak svit svitiv. Poetyka tekstovyykh struktur [Language as a world of worlds. Poetics of text structures]. Uman, 2008. 280 s. [in Ukrainian].
9. P'yatkovs'ka T. Kontsepty ukrayins'koyi mental'nosti v movnomu dyskursi paremiy [Concepts of the Ukrainian mentality in the language discourse of Paremia]. *Ridnyy kray*, 2014. No. 1 (30), pp. 94–97. [in Ukrainian].
10. Jordanskaja L. Konotacja semantyce lingwistycznej leksykografii [Connotation of linguistic semantics and lexicography]. Lublin : UMCS, 1988. S. 9–36. [In Polish].
11. Pritzel Georg A., Jessen C. Die deutschen Volksnamen der Pflanzen. Neuer Beitrag zum deutschen Sprachschätze. Philipp Cohen [The German common names of plants. New contribution to the German vocabulary. Philip Cohen], Hannover 1882, S. 86. [In German].
12. Eichendorff J. Von Sämtliche Gedichte und Versepen [From Complete Poems and Verses]. Frankfurt am Main : Insel Verlag, 2007. 608 s. [In German].
13. Hecker J. Das Symbol der Blauen Blume im Zusammenhang mit der Blumensymbolik der Romantik [The Blue Flower symbol associated with the floral symbolism of the Romantic era] (Dissertation). Frommann, Jena : Verlag der Frommannschen Buchhandlung, 1931. 91 s. [In German].

Bondar N. Basic concepts of mentality in the aspect of the German language learning

The article has analyzed the methodological ways to ensure the cultural competence of students in German language learning. It emphasizes the importance of value and linguistic worldviews where the key concept is the basic concept of mentality. The concept of both artistic and basic ones has been interpreted. The main ways to use mentality basic concepts in the educational process in German classes in higher educational institutions have been emphasized. The theoretical value of the research involves its conclusions and provisions made by the theoretical and methodological body of socio-communicative linguistics, psycholinguistics, and conceptology. The proposed and substantiated reflections enable to enrich the domestic pedagogical science with new objective ideas. Generalization of the study enables to be a significant contribution to the formation of the German teaching method. The practical importance of the scientific work means the ability to use materials in the preparation process for classes in the disciplines "Speaking and writing practice of a second foreign language (German)" and "Ethnolinguistics", in the development of psycholinguistic and cultural seminars, as well as special conceptology courses, methods of teaching philological disciplines.

The work has used general scientific and proper linguistic (theoretical, empirical) methods and techniques. Theoretical: analysis of linguistic, pedagogical, psychological, and specialized literature in order to substantiate the feasibility of expan-

ding forms and methods of teaching linguistic disciplines, considering the features of value-oriented and linguistic worldviews, analysis of using modernized methodological methods` impact to ensure cultural competence in the German learning process; generalization of the study results of the study of this issue both in Ukraine and abroad. Empirical: diagnostic (monitoring, pedagogical observation).

Key words: basic concept of mentality, culture, Ethnolinguistics, lingo-cultural studies, mentality, linguistic worldview, German, Germany.

УДК 81'373.45:642.09]:378.091.12-021.131

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2023.92.2.05>

Галаур С. П.

ІНТЕРМЕДІЙНИЙ КОД ГАСТРОНІМІВ У ЖАНРІ МЕНЮ: ВИВЧЕННЯ ІНШОМОВНИХ СЛІВ ПІД ЧАС ВІРТУАЛЬНОЇ ЕКСКУРСІЇ

Для активізації пізнавальної діяльності учнів варто застосовувати цікаві форми уроків та творчі методи здобуття лінгвістичних знань. Стаття є спробою представлення такого уроку й таких методів на ньому – віртуальної екскурсії ресторанами та кав'ярнями з метою вивчення іношомовних слів. Віртуальна екскурсія репрезентована як така, що дає змогу успішно поповнити словниковий запас рідної та іноземних мов, які вивчають учні у школі, зрозуміти прагматичний потенціал слова.

Метою статті є аналіз меню як традиційного жанру гастрономічного дискурсу, технології перекодування смаку в мовних засобах та з'ясування впливу на реципієнта інтермедійних одиниць цього різновиду соціальної комунікації.

Гастрономічний дискурс є складноорганізованим неоднорідним комунікативним утворенням, до конститутивних ознак якого слід уналежнити учасників спілкування, часопростір, мету, цінності, стратегії, матеріал (тематика) та ін. Основним лінгвальним кодом гастрономічного дискурсу є гастроніми. Гастрономічний дискурс слід розглядати в межах інтермедійних дискурсів, що обслуговують сферу мистецтва. У лінгвальних знаках цього типу дискурсу спостережено перекодування медіа мистецтва кулінарії – смаку, унаслідок чого “мова” дискурсу балансує на межі з “не-мовою” та генерує особливі знаки – густативно-словесні. Спостереження за ними в традиційному гастрономічному жанрі кулінарії – меню – є креативним завданням для учнів на уроках мови.

У жанрі меню, виникнення якого приписують ще стародавнім єгиптянам, генерування густативних відчуттів забезпечують лінгвокультурне та експресивне перекодування слова. Перше учні успішно спостерігають у назвах страв та їхніх інгредієнтів – екзотичних брендів. Екзотизми й варваризми маніфестують технологію посилення смакового компоненту дискурсу, водночас демонструючи і успішні стратегії створення іміджу закладу та зацікавлення клієнта. Ще потужніший ефект при цьому виявляють експресивні засоби – тропи (епітети, метафори) і стилістична фігура контрасту.

Проведене дослідження спонукає до глибшого вивчення густативно-словесних одиниць у гастрономічному дискурсі й водночас потверджує креативність підходу до опанування іношомовних одиниць на уроках у школі.

Ключові слова: віртуальна екскурсія, гастрономічний дискурс, інтермедійний дискурс, густативний код, гастронім, екзотизм, варваризм, стилістичні тропи, стилістичні фігури.

Вивчення іношомовних слів пов'язане з опануванням іноземних мов. Розгляд таких лексичних одиниць дає змогу поповнити словниковий запас рідної та інших мов, що вивчаються в школі, усвідомити прагматичний вплив іношомовних елементів, зокрема запозичень, екзотизмів та варваризмів. Проблема ознайомлення учнів з іношомовними одиницями постійно перебувала в полі дослідження лінгвістів (М. Жадлун, О. Радзієвської, С. Рижкової та ін.), її активно й успішно розв'язували вчителі-практики. Очевидним стало те, що питання потребує творчого, сучасного підходу, тож представлена в статті віртуальна екскурсія ресторанами та кав'ярнями, аналіз їхніх меню, особливостей транслювання смаку в стравописах за допомогою слова стане для школярів, з одного боку, цікавою пригодою, а з іншого – платформою для глибоких знань, а ще важливіше – для захоплення словом у майбутній сфері професійної діяльності.

Мета статті – продемонструвати, як на матеріалі традиційного жанру гастрономічного дискурсу можна проаналізувати технологію перекодування смаку в мовних засобах та з'ясувати прагматичні особливості інтермедійних одиниць цього різновиду соціальної комунікації. Матеріалом дослідження слугували меню популярних закладів харчування міста Полтави. Методами дослідження було обрано загальнонаукові – спостереження, опис, частковолінгвістичні – семантико-стилістичний, дискурсивний аналіз. Подеколи для зіставлення одиниць, що належать до різних лінгвокультур, залучався зіставний аналіз.

Перед початком віртуальної екскурсії слід ознайомити учнів із поняттям гастрономічного дискурсу, його найдавнішого жанру – меню та його інтермедійного коду. Учитель має сам чітко усвідомлювати, що гастрономічний дискурс, як і інші типи дискурсів, вирізняється як лінгвальними, так і екстралінгвальними характеристиками. До перших слід уналежнити його специфічні лексико-граматичні, словотвірні та фонографічні